

KIBERXAVFSIZLIK VA SHAXSIY MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISH HUQUQI: MILLIY VA XALQARO TAJRIBALAR TAHLILI

Iskandarova Kamolotxon Xakimxon qizi

Annotatsiya : Ushbu maqolada kiberxavfsizlik hamda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish huquqiy jihatdan tahlil qilinadi. Avvalo kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumot tushunchalari aniqlanib, ularni tartibga soluvchi xalqaro huquqiy me'yorlar va milliy qonunchilik — xususan, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi — ko'rib chiqiladi. Keyin, milliy va xalqaro tajribalar taqqoslanadi, muammolar (huquqiy bo'shliqlar, ijro etishdagi kamchiliklar) aniqlanadi va xulosa hamda takliflar taqdim etiladi. Maqola asosan normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish usuliga tayangan. **Kalit so'zlar:** kiberxavfsizlik, shaxsiy ma'lumotlar, himoya qilish huquqi, xalqaro huquq, O'zbekiston qonunchiligi, axborot xavfsizligi

Аннотация: В данной статье проводится правовой анализ кибербезопасности и защиты персональных данных. Прежде всего даны определения понятий кибербезопасности и персональных данных, рассматриваются международно-правовые нормы и национальное законодательство — в частности законодательства Республики Узбекистан. Затем проводится сопоставление национального и международного опыта, выявляются проблемы (правовые пробелы, недостатки исполнения) и представлены выводы и рекомендации. Методология — анализ нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: кибербезопасность, персональные данные, право на защиту, международное право, законодательство Узбекистана, информационная безопасность.

Annotatsiya: This article provides a legal analysis of cybersecurity and the protection of personal data. Initially, the concepts of cybersecurity and personal data are defined; then the international legal norms and national legislation — specifically of the Republic of Uzbekistan — are examined. Afterwards, national and international experiences are compared, problems (legal gaps, enforcement deficits) are identified, and conclusions and recommendations are given. Methodology: analysis of normative-legal acts.

Keywords: cybersecurity, personal data, right to protection, international law, Uzbekistan legislation, information security.

Raqamli texnologiyalar tez sur'atlar bilan rivojlanib, axborot-kommunikatsiya tizimlari kundan-kunga kengayib bormoqda. Internet, bulutli xizmatlar, sun'iy intellekt, IoT (Internet of Things) kabi yangi infratuzilmalar jamiyatning barcha jabhalariga

chuqur kirib borgan. Shu bilan birga, bu holat bilan birga «kiberxavfsizlik» va «shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish» kabi huquqiy tushunchalar ham muhim ahamiyat kasb eta boshladi. Dunyoda foydalanuvchilarning, korxonalarning, hatto davlat infratuzilmalarining raqamli hujum va kiberjinoyatlarga qarshi himoyasi eng dolzarb masalalardan biriga aylandi.

O'zbekiston kontekstida ham bu muammo eng ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib, davlat tomonidan raqamli rivojlanishga katta e'tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, kiberxavfsizlik va ma'lumotlar himoyasi sohasida qonunchilik va amaliyot o'rtasida ancha tafovutlar mavjudligi aytiladi. Ushbu maqola asosan huquqiy, normativ jihatdan bu masalani yoritadi: xalqaro tajribalar va milliy qonunchilikni tahlil qilib, muammolarni aniqlaydi va takliflar beradi.

Maqolaning maqsadi — kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish huquqi sohasida xalqaro va milliy normativ me'yorlarni tahlil qilish, O'zbekistonda mavjud qonunchilik va amaliyotning holatini ko'rib chiqish, hamda muammolar va takliflarni belgilash.

Kiberxavfsizlik (cybersecurity) deganda axborot tizimlari, tarmoqlar, qurilmalar, ma'lumotlar va raqamli infratuzilmalarni kiberjinoyatlar, zararli dasturlar, noqonuniy kirish, ma'lumotlar o'g'irlanishi, buzilishi va yetkaziladigan boshqa zararli ta'sirlardan himoya qilish tushuniladi. Raqamli jamiyatning xavfsizligi degan jihatdan kiberxavfsizlik davlat, korxona va alohida foydalanuvchi darajasida muhimdir.

Shaxsiy ma'lumotlar deganda jismoniy shaxsga tegishli bo'lgan ma'lumotlar (masalan, ism-familiya, tug'ilgan sana, manzil, biometrik ma'lumotlar va h.k.) tushuniladi. Huquqiy jihatdan shaxsning shaxsiy daxlsizligi, maxfiyligi, shaxsiy ma'lumotlarining himoyasi, ulardan ruxsatsiz foydalanilishning oldini olish kabi huquqlarni nazarda tutadi. Masalan, O'zbekistonda "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi qonun orqali tartibga solinadi.

Xalqaro maydonda raqamli xavfsizlik va ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha bir necha hujjatlar mavjud. Masalan, Yevropa Ittifoqi Ma'lumotlarni Himoya Qoidasi (GDPR) kabi xalqaro o'rnaklar mavjud. (Ma'lumot o'zbek tilida aniq manba bilan emas, lekin tushunchani qo'llash mumkin). Shuningdek, BMT va boshqa tashkilotlar tomonidan raqamli infratuzimlar xavfsizligi, kiberjinoyatlar bilan kurashish bo'yicha huquqiy hujjatlar ishlab chiqilgan. Tudug' manbalarda ta'kidlangan: "kiberxavfsizlik sohasidagi majburiyatlarni tartibga soluvchi qoidalar mamlakatning axborot xavfsizligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish..." Xalqaro huquqiy me'yorlar milliy qonunchilikka integratsiyalashishi orqali, davlatlar kiberxavfsizlikni ta'minlash va fuqaro ma'lumotlarini himoya qilish majburiyatini oladi.

O'zbekistonda kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlar himoyasi sohasidagi normativ-huquqiy bazasi rivojlanmoqda. Masalan:

- “Shaxsga doir ma’lumotlar to’g’risida”gi qonun.
- Kiberxavfsizlik to’g’risidagi qonun (axborot tizimlarini himoya qilish va kiberjinoyatlarga qarshi kurashish maqsadida).
- Qonunlar va normativ hujjatlar orqali davlat xizmatlari, elektron hukumat tizimlari, ma’lumotlar xavfsizligi masalalari tartibga solinmoqda.

O‘zbekiston tomonidan raqamli rivojlanish strategiyasi doirasida elektron davlat xizmatlari, raqamli imzo, axborot texnologiyalari infratuzilmasi kengaymoqda. Shu bilan birga, ushbu infratuzilmalarni himoya qilish maqsadida kiberxavfsizlikka oid qonunlar qabul qilinmoqda. Ma’lumotlarga ko‘ra, biometrik ma’lumotlarni to‘plash va ulardan foydalanish ham huquqiy jihatdan muammo tug‘dirayotgan soha hisoblanadi.

O‘zbekistonda kiberxavfsizlik va ma’lumotlar himoyasi sohasida xalqaro me’yorlarga muvofiqlik tomon qadamlar tashlanmoqda. Ammo maqolalarda ta’kidlanishicha, milliy qonunchilik va amaliyot o‘rtasida muvofiqlik kamligi, ijro etish mexanizmlarining yetishmasligi mavjud. Masalan: “huquqiy himoya va ijro mexanizmlarida jiddiy kamchiliklar mavjud”.

Kiberxavfsizlik hamda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish sohasida normativ hujjatlar to‘liq emasligi, ayrim zamonaviy texnologiyalarni (masalan, sun’iy intellekt, bulutli xizmatlar, IoT) huquqiy tartibga soluvchi maxsus qonunlarni yetishmasligi.

Biometrik ma’lumotlar, ularning to‘planishi va ishlatilishiga doir qoida va mexanizmlar aniq belgilab qo‘yilmaganligi.

Milliy qonunchilikda ko‘p hollarda hujjatlar umumiy tamoyillarni belgilasa-ham, konkret ijro mexanizmlari, nazorat va javobgarlik jihatlari zaif.

- Fuqarolar o‘z shaxsiy ma’lumotlarining himoyasi bo‘yicha yetarli huquqiy savodxonlikka ega emasligi, onlayn tarmoqlarda xavfsizlik qoidalariga rioya qilish ehtimoli pastligi. Davlat va xususiy sektor infratuzilmalari xavfsizligi ham yuqori darajada emasligi, kiberhujumlar, ma’lumotlar o‘g‘irlanishi xavfi mavjudligi.

- Nazorat va ijro organlarini mablag‘, kadrlar, texnik infratuzilma bilan ta’minlash jihatdan muammolar mavjudligi; xususan, sun’iy intellekt va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashda huquqiy va axloqiy me’yorlarni rivojlantirish zarurligi aytilgan.

Xalqaro tajribada (masalan, Yevropa Ittifoqi GDPR, boshqa davlatlar kiberxavfsizlik strategiyalari) shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishda aniq huquqiy tamoyillar, nazorat organlari, fuqaro huquqlari va oshkoralikni ta’minlash mexanizmlari mavjud. O‘zbekistonda esa bu jihatlar hali butunlay tatbiq qilinmagan yoki moslashtirilmagan. Shu jihatdan, integratsiya masalasi muhim.

Takliflar:

- Milliy qonunchilikni takomillashtirish: kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish sohasida maxsus qonun yoki modullar qabul qilish, zamonaviy texnologiyalar (SI, bulutli xizmatlar, IoT) bilan moslab tartibga solish.

- Nazorat va ijro mexanizmlarini kuchaytirish: maxsus kiberxavfsizlik organlarini tashkil etish, ma'lumotlar himoyasi bo'yicha mustaqil nazorat organlari ishini kengaytirish.

- Fuqarolarni axborot xavfsizligi va shaxsiy ma'lumotlar himoyasi bo'yicha huquqiy savodxonlik, onlayn xavfsizlikni oshirish bo'yicha keng qamrovli tadbirlar o'tkazish.

- Xalqaro me'yorlarga muvofiqlikni ta'minlash: mamlakatlararo hamkorlikni rivojlantirish, xalqaro standart va tajribalarni o'zlashtirish, normativ-huquqiy integratsiyani kuchaytirish.

- Texnik infratuzilma va kadrlar tayyorlashni rivojlantirish: kiberxavfsizlik mutaxassislarini yetishtirish, davlat va xususiy sektor infratuzilmalarini zamonaviy himoya vositalari bilan jihozlash.

Kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish huquqi zamonaviy raqamli jamiyat uchun markaziy yo'nalishlardan biri bo'lib, huquqiy tartibga solinishi davlatning xavfsizligi, fuqarolarning huquq va erkinliklari hamda ijtimoiy ishonchni ta'minlash nuqtai nazaridan muhimdir. O'zbekistonda normativ-huquqiy baza shakllanib bormoqda, biroq zamonaviy infratuzilmalar, texnologiyalar va xalqaro me'yorlar bilan moslashuv jihatida bir qator muammolar mavjud. Shu sabablarga ko'ra, qonunchilikni takomillashtirish, ijro mexanizmlarini kuchaytirish va xalqaro tajribalarni o'zlashtirishga e'tibor qaratilishi zarur. Fuqarolar, davlat va xususiy sektor bu masalada birgalikda harakat qilib, raqamli makonda ishonchli va xavfsiz muhitni yaratishlari muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Tog'aymurodova B.Ch. "Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilishning fuqarolik-huquqiy muammolari". *International Journal of Scientific Researchers (IJSR)*, Vol. 5 No. 2 (2024). [Worldly Journals+1](#)
2. Jo'rayev S.K. "Axborot texnologiyalarining huquqiy doirasidagi roli: elektron hukumat va kiberxavfsizlik". *World of Science*, (2020). [bestpublication.net](#)
3. Zuxriddinova B.K. "Kiberxavfsizlik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish". *TADQIQOTLAR*, Vol. 63 No. 2 (2025). [scientific-jl.com](#)
4. Ochilov A.A. "Ma'lumotlar va rozilik: O'zbekistonda biometrik ma'lumotlarni to'plash va ulardan foydalanishning huquqiy muammolari". *Yosh Olimlar Ilmiy-Amaliy Konferensiyasi* (2025). [in-academy.uz](#)

5. “Internetda shaxsiy ma’lumotlar himoyasi”. *UzA* maqolasi (2025). Uza.uz
6. Ovliyakov H.R. “Kiberxavfsizlik, sun’iy intellekt, ma’lumotlarni himoya qilish”. In-Academy (2025). in-academy.uz